

Driftsråd och syndikalism

Augustin Souchy

1927

Innehåll

I.	3
II.	4
III.	5

I.

Rådsidén, som fick sitt genombrott med den tyska och ryska revolutionen, utbreddes sig med otrolig snabbhet, men trängdes senare undan, och id ag återstår icke stort mera än hågkomsten av bonde- och soldatråden. I Tyskland kommo de gamla myndigheterna med socialdemokraternas hjälp åter till makten. Massorna, som trodde på de nya männen, läto narra sig och avleddes från tanken att helt och genom egen kraft och egna organ och utan hjälp av den borgerliga staten uppbygga den nya sociala ordningen. I Ryssland, där sovjet- eller rådsrepubliken hävdade sig, förlorade snart nog råden sin betydelse och sitt inflytande på grund av det kommunistiska partiets ensamherravälde, och numera består Rådsryssland blott till namnet. Arbetare och bönder ha lika litet att säga till om i Ryssland som i något kapitalistiskt land, trots kvarlevorna av rådsinstitutionerna. Till och med driftsråden befinna sig fullständigt i händerna på de kommunistiska driftcellerna.

I Tyskland hade rådsidén blivit populär vid den gamla regionens sammanstörtande. Soldater och arbetare i stad och på land valde råd. Dessa revolutionära arbetareråd tillsattes genom av arbetarna i företagen förrättade val, samt genom val av soldaternas representanter. Alla Berlins revolutionära råd tillsammans bildade Verkställande Rådet (Vollzugsrat), som spelade en icke obetydlig roll. Råden på alla de olika platserna valde sina representanter till arbetare- och soldatrådets allmänna kongress, och från denna utgick arbetare- och soldatrådets Centralråd, vilket tillsatte den nya regeringen av folkkommissarier och kontrollerade den gamla regeringens förvaltningsorgan, men för övrigt icke vågade förgripa sig på de gamla statsinrättningarna, utan läto dem bestå i sin tidigare form.

Härvidlag begick det ett stort fel, som skulle komma att svårt hämna sig på den tyska arbetareklassen, och som framför allt skulle bereda själva rådsidén en säker ändalykt.

Den av rådkongressens centralråd tillsatta regeringen bestod av tre representanter för den gamla socialdemokratien och tre från det oavhängiga socialdemokratiska partiet. På grund av oroligheterna den 23 och 24 december 1918 utträdde de oavhängiga socialdemokraterna ur regeringen och högersocialisterna insatte sina medlemmar i de avgångnas ställe. Denna regering stod icke längre på rådsidéns grundval utan förberedde på det mest energiska sätt valen till *nationalförsamlingen*. Därmed var icke blott den tyska revolutionens öde beseglat, men även rådsidéns.

Den revolutionära rörelse, som i rådsidén fann sitt idéella uttryck och i rådsorganisationen sitt materiella förkroppsligande, blev tillbakaträngd genom en allmän valrörelse, som knappast skiljde sig från de vanliga parlamentsvalen. Valen företogs på grundval av de bestående, kapitalistiska egendomsförhållandena och det kapitalistiska produktionssystemet. Den borgerliga staten hade kunnat hävda sig tack vare högersocialdemokraternas borgerliga inriktning och blev genom nationalförsamlingens faktum erkänd av folkets majoritet. Endast en revolutionär minoritet bestående av spartakister, syndikalister och anarkister försökte göra motstånd mot en tillbakagång till borgerliga förhållanden och fortsätta att driva revolutionen vidare i rådsidéns riktning. Detta försök misslyckades, Noske segrade, och därmed triumferade den borgerliga staten över den revolutionära rörelsen.

Nu var rådets makt slutgiltigt bruten.

De måste avträda från den politiska skådebanan och draga trängre gränser för sin verksamhet, om de icke ville helt försvinna. Den borgerliga demokratiens seger gav dödsstöten åt rådstanken som organisationsform för en socialistisk samhällsordning. Men massorna höllo hårdnackat fast vid rådsidén, så att det såg ut att vara omöjligt att avleda arbetareklassen från densamma. Lösenordet: "All makt till råden" hade trängt för djupt i arbetarnas hjärtan. Detta förstodo de härskande, och för att lugna massorna förklarade regeringen rådsidén förankrad i författningen. Artikel 165 i det tyska rikets nya författning, den ryktbara Weimarförfattningen, vilken framställdes som den friaste i världen, gav de tyska arbetarna rätt att välja driftsråd. Den stadgade:

"Arbetare och anställda erhålla för värnandet av sina sociala och ekonomiska intressen laglig representation i *driftsarbetareråd* såväl som i efter ekonomiska områden uppdelade *distriktsarbetareråd* och i ett *riksarbetareråd*."

Därmed var enligt reformisternas mening rådsidén räddad, medan de revolutionära häri endast såg ett medel, som skulle verka lugnande. Regeringen använde sig härav för att muta de otillfredsställda massorna och åter stärka det svunna förtroendet till statens sociala mission.

Den därpå följande utvecklingen skulle komma att visa, att de revolutionära arbetarna fingo rätt i sitt omdöme beträffande rådslagen.

II.

Medan rådstanken ville föra arbetarna till störtandet av den kapitalistiska samhällsordningen, och till upprättandet av ett socialistiskt samhälle, tog rådslagen sikte på att garantera vissa rättigheter, som skulle tillerkännas arbetarna i de kapitalistiska företagen utan att företagareväldet, utsugningen av lönearbetarna och det kapitalistiska produktionssystemet på något som helst sätt blev antastat. Det är självfallet, att den socialistiska arbetarerörelsen icke kan hysa samma intresse för den borgerliga rådslagen som för den socialistiska rådstanken. Det restes berättigade tvivel om driftsrådslagen verkligen bringade arbetarna några större rättigheter och om demokratiseringen av det ekonomiska livet och kontrollen över produktionen kunde förverkligas av lagen. Om så vore förhållandet, d. v. s. vore driftsrådslagen verkligen ett steg på vägen mot ekonomisk demokrati och produktionskontroll, då hade arbetarna i alla fall en plikt att utnyttja möjligheterna och erkänna de lagstadgade driftsråden. Den reformistiska arbetarerörelsen har utan vidare ställt sig på "den givna verklighetens mark" - som det bevingade uttrycket lyder - och prisat de lagstadgade driftsråden som en av arbetarerörelsens största erövringar. Syndikalisterna ha däremot intagit en avvisande hållning gent emot driftsrådslagen, men överlämnat åt de enskilda medlemmarna att delta, där de så önska. Anledningen till denna hållning förstå vi först när vi något närmare lärt känna driftsrådslagen, sådan den formulerats i Tyskland.

Enligt den driftsrådslag, som antogs i den tyska riksdagen den 18 januari 1920, skola driftsråden 1) *på det sociala området tillvarata arbetarnas intressen*, och 2) *på det ekonomiska området befrämja produktionen*. Lagen uttrycker denna uppgift på följande sätt:

"För tillvaratagandet av arbetstagarens (arbetare och anställda) och arbetsgivarens gemensamma intressen och för att ge arbetsgivaren bistånd till fyllandet av driftssyftet, skola i alla företag, där minst 20 arbetare sysselsätts, driftsråd upprättas."

Utan tvivel ger lagen arbetarna en del rättigheter, men dessa äro också förbundna med vissa plikter. Man får emellertid icke glömma, att lagparagrafer äro tånjbara, om det ligger i den härskande klassens intresse. Faktiskt stå en del paragrafer blott på papperet och stat och företagareväldet tänka ingalunda på att förverkliga dem. Riksarbetarrådet, som upptagits i lagen, har ännu icke blivit upprättat. Enligt driftsrådslagens paragraf 78 tilldelas driftsrådet rätten att medelst överenskommelser om riktlinjer medverka vid antagandet och avskedandet av arbetare. Denna rätt har i verklighet blott existerat, när bristen på arbetskraft kom till hjälp, så som fallet var under inflationstiden. Nu däremot, när det finns en omfattande arbetslöshet, tänka företagarna ingalunda på att tilldela arbetarna något medbestämmande. Driftsrådet är fullständigt maktlöst i detta som i så många andra avseenden.

Om driftsrådets rättigheter äro magra, så äro plikterna så mycket större. Enligt paragraf 66 skall driftsrådet vara behjälpligt till att åstadkomma den största möjliga driftsavkastning. Det betyder intet mer och intet mindre än att driftsrådet lagligen är förpliktat att i företagarens, d. v. s. i kapitalismens intresse öka arbetsintensiteten. Även medverkan vid införandet av nya arbetsmetoder tillhör enligt nämnda paragraf driftsrådets plikter. Faktiskt har den under de senaste sju åren tillämpade praxis bragt många krassa fall i dagen, vid vilka driftsrådet handlat i företagarens intresse med tillbakasättande arbetarnas.

Över arbetstid, arbetslön och arbetarnas allmänna krav har driftsrådet ingen som helst befogenhet. Dessa uppgifter bli nu som förr överlämnade åt organisationen.

Driftsrådet väljes endast för ett år i sänder. Varje arbetare, som fyllt 18 år, har rösträtt; varje arbetare som fyllt 24 år är valbar till rådet. I varje företag med 20 arbetare och däröver väljes en arbetare eller anställd till

driftsråd. Ett företag upp till 50 arbetare väljer 3 arbetare. Sysselsättes upp till 100 arbetare väljes 5 medlemmar; sysselsättes upp till 1,000 arbetare väljes 10 medlemmar. Högsta antalet i driftsrådet är 30.

Skulle man paragraf för paragraf granska den tyska driftsrådslagen, så skulle denna granskning bli till nackdel för lagen, och vi skulle säkerligen komma till det resultat, att vi borde avböja lagen för den syndikalistiska rörelsens vidkommande. Men saken är icke så enkel. Om det också förhåller sig så, att de lagliga rättigheterna för driftsråden äro mycket begränsade och det knappast lönar sig att söka draga fördel av dem, så får man dock icke bortse från, att driftsrådet är arbetarnas förtroendeman och väljes av företagets arbetare. Det är tänkbart och i praxis icke sällan förekommande, att just en syndikalist åtnjuter hela arbetsstyrkans förtroende på grund av sitt modiga uppträdande och icke kan undandraga sig den allmänna önskan att övertaga förtroendeposten. Som driftsrådsmedlem kan alltså även en motståndare till driftsrådslagen väljas. Som ärlig och klassmedveten förkämpe söker han göra det bästa möjliga utav situationen. Och han kan finna, att en driftsrådsmedlem har många möjligheter såväl att tillvarata arbetarnas intressen som också att verka för syndikalismens idéer. Deltaga å andra sidan syndikalisterna icke i valen till driftsrådet, så äro de också uteslagna från att öva inflytande beträffande de många angelägenheter, som skola regleras genom förhandlingar med arbetsgivaren, och denna funktion övertages helt av de reformistiska arbetarna.

Redan av detta förhållande framgår, att driftsrådsfrågan icke är så alldeles enkel. Det är lätt nog att från teoretisk ståndpunkt förkasta deltagandet i de lagstadgade driftsråden, men en syndikalistisk organisation, som i främsta rummet vil lgöra sig gällande på arbetsplatsen och som måste draga de breda massorna till sig för att vinna dem för den ekonomiska och sociala striden med sikte på att uppnå förbättrade förhållanden och ett slutgiltigt avskaffande av kapitalism och stat, kan icke behandla denna fråga som enbart teoretisk, utan måste taga hänsyn till de praktiska konsekvenserna.

Egentligen ha vi icke här att göra med en princip utan en *metod* i klasskampen. Vi äro av den uppfattningen, att endast den rena rådsidén och icke de lagstadgade driftsråden duger till redskap för arbetareklassens samhälleliga frigörelse. Endast de råd, som ha till syfte att erövra företagen, förvalta dem och leda dem, kunna därtill vara helt ägnade. De lagstadgade rådsorganen äro icke de därtill lämpade organen, ty deras gränser äro allt för trånga. De gå icke ut över den kapitalistiska samhällsordningen. De kunna i bästa fall endast tjäna oss att lättare övervinna det motstånd, som reser sig mot vår organisatoriska och propagandistiska verksamhet. En syndikalist, också en anarkist, behöver icke rygga tillbaka för att delta i de lagstadgade driftsråden, där det synes vara taktiskt och praktiskt påbjudet. Han måste blott vara klar däröver, att detta är en nödvändighet för kampen i nuet, och att desas driftsråd icke kunna föra ut över det bestående samhället. Förväxlar han de borgerliga driftsråden med de revolutionära och i de första ser rådsidéns hela innehåll, då har han lämnat den revolutionära syndikalismens grundval och befinner sig på reformismens sluttande plan.

III.

Vi ha sett, att de lagstadgade driftsråden äro en kvarleva efter rådsrörelsen, som under 1918 och 1919 var bärare av revolutionen. Det var icke de gamla fackföreningarna, ej heller de politiska partierna, som övertog det revolutionära initiativet, utan nya formationer, råden, om vars existens man förut knappast haft någon aning. Vi kunna icke lämna detta tema utan att något beröra rådsidén och rådsrörelsen i dess förhållande till syndikalismen.

I det föregående ha vi redan betonat, att vi icke kunna betrakta de lagstadgade driftsråden som organ för den sociala revolutionen. Till de redan anförda argumenten kommer ännu ett, som bekräftas av erfarenheten, att en revolutionär rörelse ständigt skapar nya organ. I den stora franska revolutionen voro sektionerna i Paris de verkställande revolutionära organen. I den ryska revolutionen och i den därefter följande tyska revolutionen var det rådan, som hade denna funktion. Dessa nya organ utvecklade sig visserligen redan i skötet av det gamla samhället, men de bidro aldrig till det gamla samhällets upprätthållande. De lagstadgade driftsråden ha blivit en beståndsdel i den kapitalistiska samhällsordningen. De infördes av detta samhälles förvaltare för att väcka till livs den illusionen, att den nya andan redan hållit sitt intåg i den moderna staten och kapitalismen. Detta kan emellertid icke borttrolla det faktum, att de lagstiftade driftsråden ha förlorat den egenskap av samhälls-

förnyande kraft, som karakteriserade deras föregångare, de revolutionära arbetarråden, och att ingen makt i världen kan skänka dem den tillbaka.

Syndikalismen kommer därför icke att i sin revolutionära samhällsomvältande mission kunna benytta sig av de bestående, lagligt sanktionerade driftsråden. Det kunde måhända även framkastas spörsmålet huruvida syndikalismen över huvud taget har någon plats för råden, som sådana. Denna fråga förtjänar en allvarlig granskning.

Syndikalismen har icke blott en klar uppfattning om klasskampen i det nuvarande samhället, men synes också av alla existerande sociala doktriner även vara den enda, som organisatoriskt inriktat sig på de uppgifter, som väntar den vid störtandet av det kapitalistiska samhället. De tyska syndikalisternas principförklaring ger följande uttryck för dessa uppgifter:

”Ställas nu arbetarna vid en segerrik revolution inför det socialistiska uppbyggandets problem, så kom varje arbetarebör (lokal samorganisation) att omvandlas till en art lokal statistisk byrå, att övertaga förvaltningen av asmtliga hus, levnadsmedel och klädesförråd o. s. v. Arbetarebörserna fingo till uppgift, att organisera konsumtionen, och genom arbetarebörsernas allmänna förbund skulle man lätt bli i stånd att beräkna landets totalförbrukning och organisera det på enklaste sätt.

Industriförbunden å sin sida skulle få till uppgift att genom sina lokala organ och med hjälp av driftsråden övertaga förvaltningen av alla förhandenvarande produktionsmedel, råstoff o. s. v. och förse de enskilda produktionsgrupperna och företagen med allt det nödvändiga. Med ett ord: företagens och verkstädernas organisering genom driftsråden; den allmänna produktionens organisering genom industri- och lantarbetareförbunden; konsumtionens organisering genom arbetarebörserna.”

Frågan huruvida syndikalismen erkänner och anser driftsråden vara nödvändiga blir här bejakad. Råden bli också genast anvisade sina uppgifter. De skola förvalta och organisera företagen. Därtill begränsas emellertid deras verksamhet. Syndikalismen avböjer att uppbygga hela samhället i ekonomiskt, socialt och politiskt avseende på driftsråden. Företagen äro underkastade alltför många förändringar för att hela samhället skulle kunna uppbyggas på dem. Detta framträdde starkt i Ryssland. Där hade anarkosyndikalismen i revolutionens begynnelse ett betydande inflytande. Enligt Maximoff⁽¹⁾ räknade anarkosyndikalisterna och med edm sympatiserande 88,250 medlemmar, som voro representerade vid första ryska fackföreningskongressen. Men ett stort antal kamrater företrädde den uppfattningen, att man uteslutande skulle arbeta i driftsråden. Då emellertid en del företag, exempelvis gruvorna i Dabalzewschska kolområdet, där 25-30,000 gruvarbetare stodo under syndikalistiskt inflytande, förstördes under borgarkriget, förlorades hela detta område för syndikalismen. På samma sätt gick det i Samara, där den syndikalistiska rörelsen huvudsakligen stödde sig på en stordrift, vilken emellertid snart blev nedlagd. Man kan också lätt föreställa sig, att genom produktionsomläggning, konjunkturförändringar, brist på råstoff etc. företag kunna komma att inställa driften, varigenom hela rörelsen löper risken att falla sönder. På grund därav kunna företagen och driftsråden icke betraktas som grundvalen för samhällsorganisationen, utan de enskilda produktions- och industrigrenarna. Rörelser, sådana som den engelska Shop-Stewardrörelsen eller den tyska driftsrådsorganisationen, som icke bilda ”fackföreningar”, kunna inom den sociala rörelsen blott föra ett mer eller mindre efemärt liv, men de kunna icke vara ägnade till att övertaga samhällslivets organisering.

När driftsrådets roll inom den syndikalistiska rörelsen endast kan vara en begränsad, så får det likväl icke förglömmas, att deras uppgift alltid är ojämförligt mycket mera betydande för syndikalismen än i de politiska partiernas ideologi.

Hos socialdemokraterna (och även inom de reformistiska fackorganisationerna) skola driftsråden vara tillfreds med den roll, som anvisas dem av lagen. Det är betecknande, att det är socialdemokraterna och de reformistiska fackorganisationerna, som varit med om att göra utkastet till driftsrådslagen. Även vid en förändring av den samhälleliga strukturen skola driftsråden icke ha några självständiga uppgifter att lösa, utan blott fylla den uppgift, som de tilldelas av lagen. Då alla förändringar inom samhället, enligt de socialdemokratiska teorierna, endast skola genomföras på lagliga vägar, så kunna arbetarna endast utvidga sin inflytelsesfär genom att

⁽¹⁾ Die revolutionär-syndikalistische Bewegung in Russland i ”Die Internationale”, andra årgången, häfte 6, Berlin.

inverka på de lagstiftande församlingarna. Driftsrådets verksamhet och uppgifter bestämmas av parlamentet. Detta förhållande skiljer sig föga från det nuvarande tillståndet.

Men även hos kommunisterna äro förhållandena enahanda. Även hos dem bestämmes driftsrådets roll av partiet eller regeringen. De så kallade valen till den ryska rådkongressen äro blott en fars, som icke förmå dölja det faktum, att det är partiet som för härskarspiran. Rådkongressernas sammansättningar tala volymer. Det kommunistiska partiet befinner sig ständigt i majoritet, en majoritet som säkerställes genom ett hänsynslöst utrotningskris mot alla andra strömningar. På grund av detta system ha de allmänna arbetareråden icke det ringaste inflytande. Men ej heller driftsråden äro bättre ställda. De rättigheter, som de skulle ha enligt sovjetförfattningen, existera blott på papperet. Regeringen tillsätter direktörerna vid de statliga företagen och arbetarna ha ingen rätt att opponera sig. Driftsrådets funktioner äro minst lika, ofta mera, begränsade än de tyska driftsrådens. Den kommunistiska cellen står över driftsrådet. På samma sätt förhåller det sig i de privata företagen. Arbetareråden i Ryssland äro marionetter, som måste dansa efter diktatorernas pipa.

Gent emot dessa intager syndikalismen den ståndpunkten, att de driftsråd, som väljas av arbetarna inom ett företag, ett socialistiskt samhälle, själva skola förvalta företaget. De leda produktionen i enlighet med behovshushållningens krav, äro för övrigt självständiga och i första rummet ansvariga inför dem, som valt dem.

Skulle de sociala förhållandena leda till ett sådant läge, som besättningen av fabrikerna på sin tid i Italien, då torde syndikalismen vara den enda rörelse som kan giva arbetaremassornas strävanden efter upprättandet av en socialistisk behovshushållning ett bestämt mål, klara paroller och organisatoriskt uttryck, samtidigt som den ger de arbetande massorna det största möjliga mått av frihet och självbestämmande.

Det Anarkistiska Biblioteket

Augustin Souchy
Driftsråd och syndikalism
1927

Syndikalismen 1927 Årgång 2

www.anarkistiskabiblioteket.se